

FRANSUZ TILIDA SHAXSSIZ FE'LLARNING LINGVISTIK TABIATI

Muxtorova Marjona Rizoqul qizi

O`ZDJTU 2- kurs magistri

Annotatsiya: *Mazkur maqolada fransuz tilidagi shaxssiz fe'llarning lingvistik tabiati, ularning grammatik va semantik xususiyatlari tahlil qilinadi. Shaxssiz fe'llar fransuz tilining sintaktik tizimida muhim o'rin egallab, ko'pincha formal "il" olmoshi bilan qo'llaniladi. Maqolada shaxssiz fe'llarning nazariy talqini, ularning semantik guruhlari, sintaktik xususiyatlari hamda nutqdagi funksiyalari tilshunos olimlarning ilmiy qarashlari asosida yoritiladi. Shuningdek, fransuz tilshunosligida shaxssiz konstruksiyalarning zamonaviy talqinlari ham ko'rib chiqiladi.*

Аннотация: *В данной статье анализируется лингвистическая природа безличных глаголов во французском языке, а также их грамматические и семантические особенности. Безличные глаголы занимают важное место в синтаксической системе французского языка и чаще всего употребляются с формальным местоимением «il». В статье рассматриваются теоретические интерпретации безличных глаголов, их семантические группы, синтаксические особенности и функции в речи на основе научных взглядов лингвистов. Кроме того, также анализируются современные подходы к интерпретации безличных конструкций во французском языкознании.*

Abstract: *This article analyzes the linguistic nature of impersonal verbs in the French language as well as their grammatical and semantic characteristics. Impersonal verbs occupy an important place in the syntactic system of French and are often used with the formal pronoun "il". The article discusses the theoretical interpretations of impersonal verbs, their semantic groups, syntactic features, and functions in discourse based on the scientific views of linguists. In addition, modern approaches to the interpretation of impersonal constructions in French linguistics are also examined.*

Kalit so'zlar: *shaxssiz fe'llar, impersonal konstruksiya, fransuz tili, sintaksis, grammatik kategoriya, lingvistik tahlil.*

KIRISH

Til insoniyatning eng muhim kommunikativ vositasi bo'lib, uning grammatik tizimi turli kategoriyalar orqali ifodalanadi. Fe'l kategoriyasi esa tilning markaziy elementlaridan biri hisoblanadi. Fe'llar orqali harakat, holat yoki jarayon ifodalanadi hamda ular gapning predikativ markazini tashkil etadi.

Fransuz tilida fe'llar shaxs, son, zamon, mayl kabi grammatik kategoriyalar orqali o'zgaradi. Shu bilan birga, fransuz tilida shunday fe'l birliklari ham mavjudki, ular aniq shaxs yoki subyekt bilan bog'lanmagan holda qo'llanadi. Bunday fe'llar shaxssiz fe'llar (verbes impersonnels) deb ataladi.

Shaxssiz fe'llar fransuz tilining sintaktik tizimida alohida o'rin egallaydi. Ular ko'pincha formal subyekt sifatida "il" olmoshi bilan qo'llanadi. Bunda "il" olmoshi real

shaxs yoki predmetni anglatmaydi, balki gapning grammatik tuzilishini ta'minlovchi vosita sifatida xizmat qiladi.

Masalan:

Il pleut. — Yomg'ir yog'moqda.

Il faut étudier. — O'qish kerak.

Mazkur maqolaning maqsadi fransuz tilidagi shaxssiz fe'llarning lingvistik mohiyatini o'rganish, ularning grammatik va semantik xususiyatlarini tahlil qilish hamda zamonaviy tilshunoslikdagi nazariy qarashlarni yoritishdan iborat.

Shaxssiz fe'llarning lingvistik mohiyati

Tilshunoslikda shaxssiz fe'llar subyektning aniq ifodalanmasligi bilan tavsiflanadi. Bunday fe'llar odatda faqat uchinchi shaxs birlik shaklida qo'llanadi.

Fransuz tilshunosi Maurice Grevisse shaxssiz fe'llarni quyidagicha ta'riflaydi: shaxssiz fe'llar — bu faqat uchinchi shaxs birlik shaklida qo'llanadigan hamda aniq subyektни talab qilmaydigan fe'llardir.

Bunday konstruksiyalarda ishlatiladigan "il" olmoshi semantik jihatdan real referentga ega emas. Shu sababli tilshunoslar uni ekspletiv subyekt yoki formal subyekt deb atashadi.

Shaxssiz fe'llar ko'pincha quyidagi ma'nolarni ifodalaydi:

tabiat hodisalari

zarurat yoki majburiyat

ehtimollik

mavjudlik

Masalan:

Il neige. — Qor yog'moqda.

Il semble que la situation soit difficile. — Vaziyat qiyin ko'rinadi.

Bu kabi konstruksiyalar fransuz tilida keng qo'llanadi va nutqning kommunikativ tuzilishida muhim rol o'ynaydi.

Shaxssiz fe'llarning semantik guruhleri

Fransuz tilshunosligida shaxssiz fe'llar bir necha semantik guruhlariga ajratiladi.

Tabiat hodisalarini bildiruvchi fe'llar

Bu guruhga ob-havo hodisalarini ifodalovchi fe'llar kiradi. Ular tabiatan shaxssiz bo'lib, aniq subyekt bilan bog'lanmaydi.

Masalan:

Il pleut. — Yomg'ir yog'moqda.

Il neige. — Qor yog'moqda.

Il grêle. — Do'l yog'moqda.

Il fait froid. — Sovuq.

Bunday fe'llar tabiat hodisalarini ifodalashda keng qo'llanadi va ular odatda boshqa grammatik shakllarda ishlatilmaydi.

Modal ma'noni bildiruvchi fe'llar

Ba'zi shaxssiz fe'llar zarurat, majburiyat yoki ehtimollikni ifodalaydi.

Masalan:

Il faut travailler. — Ishlash kerak.

Il convient de noter que... — Ta'kidlash lozimki...

Il semble que... — Go'yo ...

Bunday konstruktsiyalar ilmiy va rasmiy nutqda keng qo'llanadi.

Ekzistensial konstruktsiyalar

Fransuz tilida mavjudlikni bildiruvchi eng mashhur shaxssiz konstruktsiya il y a hisoblanadi. Masalan:

Il y a beaucoup de touristes dans la ville.

— Shaharda ko'plab sayyohlar bor.

Bu konstruktsiya mavjudlik yoki borlik ma'nosini ifodalaydi va nutqda juda keng qo'llanadi.

Shaxssiz fe'llarning sintaktik xususiyatlari

Shaxssiz fe'llarning sintaktik tuzilishi ham o'ziga xosdir. Bunday gaplarda formal subyekt gap boshida joylashadi, asosiy semantik element esa fe'ldan keyin keladi.

Masalan:

Il est arrivé un accident.

Bu gapda un accident semantik subyekt bo'lsa-da, u fe'ldan keyin joylashgan. Tilshunoslar bunday hodisani postpozitsiyadagi subyekt deb atashadi.

Fransuz tilshunosi Riegel bunday konstruktsiyalarni informatsion struktura bilan bog'laydi. Uning fikricha, bunday tuzilma nutqda yangi axborotni ajratib ko'rsatish imkonini beradi.

Shaxssiz konstruktsiyalarning nutqdagi funksiyasi

Shaxssiz konstruktsiyalar nutqda turli kommunikativ vazifalarni bajaradi. Ular yordamida gapni umumlashtirish, obyektivlikni ifodalash yoki muayyan bahoni berish mumkin.

Masalan, ilmiy matnlarda shaxssiz konstruktsiyalar juda ko'p qo'llanadi:

Il est important de noter que...

Il convient de souligner que...

Bunday konstruktsiyalar muallifning shaxsiy pozitsiyasini yashirishga va fikrni obyektiv tarzda ifodalashga xizmat qiladi.

Zamonaviy tilshunoslikda shaxssiz fe'llarning talqini

Zamonaviy fransuz grammatikasida shaxssiz fe'llar turli nazariy yondashuvlar asosida o'rganiladi.

Masalan, Riegel, Pellat va Rioul shaxssiz konstruktsiyalarni bir necha tipga ajratadi:

meteorologik konstruktsiyalar

modal konstruktsiyalar

ekzistensial konstruktsiyalar

epistemik konstruktsiyalar

Bu tasnif shaxssiz fe'llarning semantik va sintaktik xususiyatlarini yanada chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi.

Xulosa

Fransuz tilidagi shaxssiz fe'llar tilning grammatik tizimida muhim o'rin tutadi. Ular aniq subyektning mavjud emasligi bilan tavsiflanadi va ko'pincha formal "il" olmoshi orqali ifodalanadi.

Shaxssiz konstruksiyalar tabiat hodisalari, zarurat, ehtimollik va mavjudlik kabi ma'nolarni ifodalashda keng qo'llanadi. Lingvistik tahlil shuni ko'rsatadiki, shaxssiz fe'llar nafaqat grammatik hodisa, balki nutqning kommunikativ tuzilishini shakllantiruvchi muhim vosita ham hisoblanadi.

Shu sababli fransuz tilidagi shaxssiz fe'llarni o'rganish tilning sintaktik tizimini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Grevisse M., Goosse A. *Le Bon Usage*. Bruxelles, 2016.
2. Riegel M., Pellat J., Rioul R. *Grammaire méthodique du français*. Paris, 2018.
3. Le Goffic P. *Grammaire de la phrase française*. Paris, 1997.
4. Safarov Sh. *Tilshunoslik nazariyasi*. Toshkent.
5. Yartseva V.N. *Umumiy tilshunoslik asoslari*.
6. Benveniste E. *Problèmes de linguistique générale*.